

УДК 002.5:378 (477)

А.А. СОЛЯНИК

ФЛАГМАН БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Висвітлюються історія заснування й основні етапи розвитку факультету бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури — фундатора вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні.

Ключові слова: *Історія вищої бібліотечної освіти України; стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної освіти; Харківська державна академія культури; факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК.*

Охарактеризовані історія оснований и основные этапы развития факультета библиотекведения и информатики Харьковской государственной академии культуры — первого в Украине высшего учебного заведения библиотечно-информационного профиля.

Ключевые слова: *История высшего библиотечного образования Украины, стратегии развития библиотечно-информационного образования; Харьковская государственная академия культуры, факультет библиотекведения и информатики ХГАК.*

The history of foundation and the basic stages of the development of library and information faculty of Kharkiv State Academy of Culture — the first Ukrainian library science high school — are characterized.

Key words: *The history of high library and information education in Ukraine; the strategies of the development of library and information education; The Kharkiv State Academy of Culture; Library and computer science faculty of Kharkiv State Academy of Culture.*

Святкуючи 80-річчя Харківської державної академії культури слід переосмислити історію заснування та розвитку найстарішого освітнього підрозділу Академії — факультету бібліотекознавства та інформатики, для якого 2009 рік теж ювілейний — вісімдесят років тому саме на базі цього освітнього осередку підготовлено перший в Україні випуск 35 бібліотечних фахівців вищої кваліфікації. Спеціалізація цієї групи студентів здійснювалася на базі книжково-бібліотечної секції факультету політичної освіти, який розпочав свою роботу з 1 листопада 1925 р. в структурі Харківського інституту народної освіти (ХІНО) [6]. Виокремленню самостійного бібліотечного факультету як структурного підрозділу багатопрофільного вищого навчального закладу передував складний етап зародження та інституціоналізації вітчизняної системи вищої бібліотечної освіти, хронологічні межі якого можна визначити першим десятиріччям ХХ ст. — 1931 роком.

Заснування першого в Україні бібліотечного факультету саме в Харкові об'єктивно зумовлено певними суспільно-історичними та соціокультурними факторами: функціонуванням у регіоні міцного науково-освітнього центру — Харківського університету, великої університетської та Харківської громадської бібліотек, активною діяльністю блискучої плеяди видатних харків'ян — теоретиків та практиків бібліотечної справи — Х. Д. Алчевської, Д. І. Багалія, Л. Б. Хавкіної, К. І. Рубинського, О. А. Дідріхсона та ін.

Перші в Російській імперії пропозиції щодо необхідності запровадження спеціальної професійної підготовки кваліфікованих бібліотечних фахівців Л. Б. Хавкіна науково обґрунтувала ще в 1904 р. на Третньому з'їзді діячів з технічної та професійної освіти, що відбувся в Санкт-Петербурзі [10]. Необхідність запровадження університетської підготовки бібліотечних кадрів починаючи з 1908 р. неодноразово обстоював К. І. Рубинський, якого в 1910 р. запросили в Петербурзький університет для викладання розробленого ним авторського курсу «Бібліотекознавство». У 1911 р. на Першому всеросійському з'їзді з бібліотечної справи К. І. Рубинський пропонував створити кафедри бібліотекознавства при Харківському та Санкт-Петербурзькому університетах, але з'їзд надав перевагу курсовій системі бібліотечної освіти [1].

З метою створення міцної науково-освітньої бази для запровадження систематичної підготовки бібліотечних фахівців Л. Б. Хавкіна ініціювала відкриття в Харківській громадській бібліотеці (ХГБ) першого в країні кабінету бібліотекознавства (1903 р.). Невипадково саме на базі цього унікального науково-навчального підрозділу функціонували бібліотечні курси, організовані в 1918 р. Харківським товариством грамотності. Колекція наочних посібників з бібліотечної справи, ретельно підібрана співробітниками відділу бібліотекознавства ХГБ і систематизована у 90 папках, була запозичена Московським університетом ім. А. Л. Шанявського, в структурі якого Л. Б. Хавкіна ініціювала відкриття бібліотечних курсів ще в 1913 р. [5]. Важливо зауважити, що і на московських, і на харківських бібліотечних курсах окремі дисципліни читали одні й ті ж викладачі: Л. Б. Хавкіна, А. А. Покровський, О. А. Дідріхсон. Український бібліотекознавець С. О. Сірополко викладав на бібліотечних курсах при Університеті А. Л. Шанявського цикл лекцій, присвячених технології придбання бібліотеками книг, системі книговидавничих та книготорговельних фірм Росії. Він же читав курс «Бібліотекознавство» на бібліотечних курсах, відкритих у 1918 р. на базі Фребелівського педагогічного інституту в Києві.

У 1919 р. у Києві при Позашкільному відділі Наркомпросу України також організовано бібліотечні курси, які проходили як цикл семінарів. Техніка бібліотечної роботи викладалася на цих курсах за такою ж програмою, як і на бібліотечних курсах в Університеті ім. А.Л. Шанявського, а серед лекцій, присвячених літературі та окремим галузям знань, слухачі особливо відзначали лекції харківського професора Д.І. Багалія з питань української історіографії. У них йшлося про значення історіографії для бібліотечної справи, матеріал викладався у двох частинах: власне про

джерелознавство та історичний розвиток науки, її сучасний стан, зв'язок з історією, про Київську документологічну, археологічну історичні школи, про різні види джерел документованої інформації. Ці факти свідчать про певну спадкоємність у діяльності перших російських та українських бібліотечних курсів, а також про те, що змістовно їх програми створювалися на засадах органічного поєднання суто бібліотечної навчання із загальноосвітньою та суспільно-політичною підготовкою слухачів, рівень якої не поступався університетському.

Але на початку 20-х рр. ХХ ст. курсова система підготовки бібліотечних кадрів уже не могла задовольнити зростаючі потреби суспільства у кваліфікованих бібліотечних фахівцях. Першим в Україні вищим навчальним закладом, який розпочав підготовку фахівців бібліотечної профілю, став утворений у 1921 р. Харківський інститут народної освіти (ХІНО), на базі якого, згідно з постановою РНК УСРР від 13 вересня 1925 р., відкрито факультет політичної освіти з книжково-бібліотечною секцією. Навчальний план факультету передбачав трирічний (а пізніше — чотирирічний) термін підготовки бібліотечних кадрів вищої кваліфікації. Тому перший набір студентів бібліотечної спеціалізації закінчив навчання в 1929 р. Влітку 1927 р. у структурі факультету політосвіти виокремлено бібліотечне відділення, яке після створення 10 вересня 1929 р. на базі факультету політичної освіти ХІНО самостійного вузу — Харківського інституту політичної освіти (ХІПО) — продовжувало функціонувати в його підпорядкуванні [6].

У зв'язку з посиленням ідеологічної складової навчання бібліотечне відділення ХІПО взяло орієнтир на підготовку організаторів-методистів бібліотечної справи для роботи завідувачами центральних губернських (обласних) бібліотек, інструкторами й інспекторами бібліотечної справи в профспілках та політпросвіті. Випускники ХІПО могли працювати й викладачами бібліотечних дисциплін політосвітніх і педагогічних технікумів, партшкіл та ін. З метою посилення фундаменталізації підготовки бібліотечних кадрів у 1928 р. Наркомпрос УРСР направив у ХІНО для викладання курсу «Бібліотекознавство» відомого на той час дослідника й організатора бібліотечної справи Н. Я. Фрідьєву. Очоливши факультет політосвіти, Н. Я. Фрідьєва доклала багато зусиль для організації першої в Україні кафедри бібліотекознавства та самостійного бібліотечного факультету. У 1931 р. ХІПО реорганізовано у Всеукраїнський інститут комуністичної освіти (ВУІКО), в структурі якого створено бібліотечний факультет з випусковою кафедрою бібліотекознавства під керівництвом Н. Я. Фрідьєвої. Зважаючи на нагальну потребу України в наукових кадрах бібліотечної профілю, восени 1931 р. у ВУІКО при кафедрі бібліотекознавства відкрито аспірантуру [9].

1930-ті рр. — період інтенсивного розвитку системи вищої бібліотечної освіти України, інституціональним та інтелектуальним ядром якої стає харківська наукова й освітня бібліотечна школа. У 1932–1933 рр. набір на бібліотечний факультет не перевищував 60 осіб. Розуміючи, що денне відділення факультету не вирішить нагальної потреби країни у кваліфікованих бібліотечних фахівцях, керівництво ВУІКО порушило питання про

підготовку бібліотечних спеціалістів без відриву від виробництва. 24 січня 1934 р. Нарком освіти видав наказ про відкриття у ВУІКО вечірнього бібліотечного факультету без відриву від виробництва з планом прийому 100 осіб [3]. З вересня 1934 р. філія вечірнього бібліотечного факультету ВУІКО починає працювати в Києві. Згодом на базі цього структурного підрозділу був організований консультативний пункт ХДБІ, а в 1960-ті рр. — окремий факультет, а потім інститут (нині — Київський національний університет культури і мистецтв).

Окрім підготовки кадрів, перед бібліотечним факультетом ВУІКО постало нове завдання щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації бібліотекарів-практиків і викладачів бібліотечних дисциплін технікумів. Згідно з наказом Наркомосу УРСР «Про курсову підготовку в перепідготовку бібліотечних кадрів» від 23 червня 1934 р., ВУІКО мав організувати на базі бібліотечного факультету двомісячні курси перепідготовки завідувачів районних бібліотек з набором у 100 осіб, а також провести для викладачів бібліотечних дисциплін дводекадний семінар з метою підвищення їх кваліфікації.

Постанова ЦВК СРСР від 27 січня 1934 р. «Про бібліотечну справу в Союзі РСР», вказуючи на недоліки в організації бібліотечної роботи та підготовці спеціалістів, зобов'язала збільшити прийом на бібліотечні факультети всіх вузів країни. На виконання цієї директиви ВУЦВК і Рада народних комісарів УСРР прийняли постанову «Про роботу масових бібліотек», завдання якої — забезпечити підготовку їх керівного складу не менше, ніж наполовину з вищою освітою і встановлює набір до бібліотечного факультету ВУІКО на 1934-1935 навч. рік у кількості 500 осіб (з них 100 — на вечірній факультет); утворити в 1935 р. бібліотечний інститут і три нові бібліотечні технікуми в Донбасі, Одесі та Харкові; реорганізувати в бібліотечні такі технікуми комуністичної світи: Ніжинський, Мелітопольський, Тульчинський, Київський, Кременчуцький [3].

У результаті постійного збільшення кількості бібліотек та хронічної нестачі професійних кадрів наказом НКО УСРР № 727 ВУІКО від 1 липня 1935 р. ВУІКО реорганізовано в Український бібліотечний інститут (УБІ) з трирічним курсом навчання і трьома факультетами: підготовки працівників масових бібліотек; підготовки працівників дитячих бібліотек; перепідготовки бібліотечних працівників без відриву від виробництва з філіалами в Києві та Одесі. З серпня 1939 р. УБІ перейменовано в Харківський державний бібліотечний інститут (ХДБІ), в його структурі відбулися певні зміни: уперше відкрито факультет бібліографії, ліквідовано факультет перепідготовки бібліотечних кадрів без відриву від виробництва (його функцію почав виконувати заочний відділ).

Як самостійний інститут ХДБІ функціонував до 1964 р. Його діяльність була перервана Великою Вітчизняною війною і поновлена спеціальною постановою Ради Міністрів УРСР «Про відновлення державного бібліотечного інституту в м. Харкові» від 26 травня 1947 р. З 1 червня 1947 р. ХДБІ розпочав свою роботу в складі 3-х денних факультетів: бібліотекознавства;

бібліографії; дитячих та юнацьких бібліотек. Відновлено навчання студентів на заочному відділенні. У складні повоєнні роки значних зусиль для відродження роботи бібліотечного інституту доклали декани факультетів бібліотекознавства (О. А. Майборода, С. П. Ключарьов), бібліографії (Я. Й. Гандельман, В. Д. Масленнікова), дитячих та юнацьких бібліотек (М. С. Єгоров, В. М. Островська, Ф. Т. Ковпик).

З другої половини 1950-х рр. відчутною стала необхідність переходу до широкого профілю підготовки бібліотечного фахівця, який міг би працювати на будь-якій ділянці бібліотечної галузі, в бібліотеках різних типів і видів. З 1954–55 навч. року всі випускники ХДБІ почали набувати єдину кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа вищої кваліфікації, змістовні й організаційні зміни щодо вдосконалення навчального процесу призвели до злиття існуючих окремо факультетів у єдиний бібліотечний факультет. На виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 6 квітня 1955 р. «Про стан книжкової торгівлі в Українській РСР» на базі бібліотечного факультету ХДБІ було відкрито спеціальне книгознавче відділення, на якому згодом навчалось 120 студентів. Але потреба в спеціалістах вищої кваліфікації для книжкової торгівлі з часом зростала і за клопотанням Держкомітету по пресі в 1965 р. в інституті відкрито факультет книгознавства з денним та заочним відділеннями.

На початку формування державної системи науково-технічної інформації бібліотечний факультет уперше в СРСР опанував підготовку висококваліфікованих фахівців для ще одного важливого сегмента документально-комунікаційної сфери — центрів науково-технічної інформації. Наказом міністра культури і мистецтв УРСР «Про стан та заходи поліпшення бібліотечної справи в Українській РСР» від 13 квітня 1960 р. з 1960–1961 навч. року на вечірньому відділенні ХДБІ організовано підготовку фахівців для науково-технічних та спеціальних бібліотек [6]. Таким чином, бібліотечний факультет є фундатором не лише бібліотечної, книгознавчої, але й інформаційної освіти в Україні.

У 1960-ті рр. авторитет харківської бібліотечної школи зміцнювали такі знані науковці як Я. І. Каганов, Р. Б. Гуревич, І. І. Корнейчик, М. Д. Рябченко, О. П. Довгопола, Л. С. Іллічова, Л. І. Коломийченко, Д. Д. Тараманов, В. Т. Витяжков, Є. П. Тамм, Д. А. Кумок, Л. І. Котенко та ін. Їх фундаментальні наукові та навчальні видання з книгознавства, бібліотекознавства, української бібліографії, бібліотечного краєзнавства, каталогознавства і фондознавства були відомі далеко за межами України. У 1964 р. у ХДБІ вийшов друком перший випуск республіканського міжвідомчого науково-методичного збірника «Бібліотекознавство і бібліографія», єдиного на той час в Україні фахового видання, яке протягом майже тридцяти років публікував результати наукових досліджень у галузі книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії і користувався авторитетом у вітчизняних і зарубіжних фахівців.

Сталий розвиток соціокультурної сфери країни потребував розширення спектра підготовки кваліфікованих кадрів, введення нових спеціальностей, у зв'язку з чим у 1964 р. на базі ХДБІ створено Харківський державний

інститут культури (ХДІК). Провідним його факультетом був бібліотечний, який розпочав підготовку фахівців за чотирма спеціалізаціями: для масових і наукових бібліотек; дитячих та юнацьких бібліотек; технічних бібліотек і центрів наукової інформації; книготорговельних закладів. Підготовку висококваліфікованих кадрів забезпечували п'ять спеціальних кафедр бібліотечного факультету: бібліотекознавства, бібліографії, бібліотечних фондів і каталогів, технічних бібліотек та наукової інформації, книгознавства. Їх викладачі наполегливо вдосконалювали теоретичну та навчально-методичну базу підготовки фахівців, постійно підвищували свій фаховий рівень, сприяючи зростанню наукового цензу кадрового складу факультету. У другій половині 1960-х — на початку 70-х рр. успішно захистили кандидатські дисертації викладачі З. В. Гімальдінова, І. О. Вовченко, С. І. Волкова, М. С. Демченко, А. С. Іллічова, О. І. Коломийченко, Н. Ф. Колосова, Т. О. Скрипник, Є. П. Тамм, Д. Д. Тараманов та ін. Очолювали діяльність факультету авторитетні й досвідчені фахівці своєї справи — декани: кандидат історичних наук, доцент С. П. Ключарьов (1960–1966 рр.), кандидати педагогічних наук, доценти М. С. Демченко (1956–1960 рр.) і В. Т. Витяжков (1966–1969 рр.) [11].

Необхідність забезпечення спадкоємності творчого й динамічного розвитку факультету сформувала традицію поповнення його науково-педагогічного складу молодими перспективними науковцями з когорти обдарованих випускників. Серед них значних успіхів у науково-педагогічній діяльності досягли Н. С. Білопола, А. М. Василенко, М. П. Васильченко, Є. Т. Карачинська, Н. Ф. Колосова, Н. М. Кушнарєнко, Т. Ф. Марченко, В. А. Мільман, М. А. Низовий, А. В. Озарчук, Н. С. Русаська, М. Д. Рябченко, Т. П. Самійленко, В. В. Сєдих, Г. П. Терентьєва, В. К. Удалова та ін.

У 1980-ті рр. з переходом факультету до підготовки бібліотечних працівників за галузевими комплексами та функціональними напрямками бібліотечної діяльності неодноразово змінювалися структура факультету, зміст навчальних планів, але при цьому постійно зміцнювалося наукове та програмно-методичне забезпечення навчального процесу, щороку зростала кількість авторських програм курсів, навчальних посібників і конспектів лекцій, здійснювалась планомірна підготовка кандидатів наук через аспірантуру Московського та Ленінградського інститутів культури. У цей період факультет очолювали кандидати педагогічних наук, доценти О. М. Хропач (1980–1982 рр.), М. П. Васильченко (1983–1994 рр.), деканами заочного відділення факультету працювали ст. викладач Т. Ф. Марченко (1973–1986 рр.) та кандидат педагогічних наук, доцент В. А. Мільман (1986–1997 рр.). Суттєво збільшуючи набір студентів, факультет здійснював підготовку висококваліфікованих бібліотечних кадрів не лише для України, але й інших республік СРСР, а також 38 країн Азії та Африки. Якщо в період з 1957 по 1971 рр. на бібліотечному факультеті було підготовлено 2630 молодих спеціалістів, то з 1972 по 1990 рр. — 9335 [6, 11, 12].

З середини 1990-х рр. у діяльності бібліотечного факультету ХДІК розпочався етап кардинальних змін, зумовлених об'єктивними процесами суспільного розвитку: розбудовою незалежної української держави, демократизацією всіх сфер діяльності, адаптацією бібліотечної галузі до

умов ринкової економіки, інформатизацією та виникненням єдиного мережевого Інтернет-простору. Факультет розробив нову концепцію бібліотечно-інформаційної освіти, яка зорієнтована на суттєве розширення сфери професійної підготовки та використання випускників, якісне оновлення змісту і форм навчання, запровадження комп'ютеризації та інтернетизації навчального процесу, формування глобальної електронної бібліотеки; інтеграцію в європейську і світову освітню систему, налагодження міжнародних зв'язків у сфері підготовки кадрів.

З 1994 р. факультет змінив свою назву на факультет бібліотекознавства та інформатики, суттєво оновив номенклатуру спеціалізацій, зміст навчальних планів та профілізацію підготовки фахівців. У структурі факультету функціонувало чотири спеціальні кафедри: бібліотекознавства; бібліографознавства; документознавства; інформатики, інформаційних систем і процесів. Організація в 1993 р. на базі кафедри бібліотечних фондів і каталогів першої в Україні кафедри документознавства забезпечила відкриття в 1994 р. на факультеті нової спорідненої спеціальності — «Документознавство та інформаційна діяльність» і здійснення першого набору студентів. З 1 січня 1997 р. на базі факультету бібліотекознавства та інформатики створено новий факультет — документознавства та інформаційної діяльності.

Диверсифікація освітніх напрямів і спеціалізацій підготовки фахівців для соціокомунікаційної сфери привела до запровадження на факультеті нових профілізацій майбутніх бібліотекарів у галузі бібліотечного менеджменту і маркетингу, аналітико-синтетичної обробки документованої інформації, бібліографознавства та інформаційної діяльності, автоматизованих бібліотечно-інформаційних технологій. З 1999/2000 навч. р. в межах нової освітньої спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» розпочато підготовку бібліографів-книгознавців, менеджерів видавничої та книготоргівельної діяльності.

У 1995–1996 рр. факультет як структурний підрозділ ХДАК став членом Міжнародної Федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), Європейської асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та наукових досліджень (ЄВКЛІД), Організації Європейської співпраці в галузі бібліотечної та інформаційної освіти БОБКАТССС. Укладено двосторонні угоди з Вищою бібліотечною школою (Штутгарт, Німеччина), Амстердамським університетом та Амстердамською вищою бібліотечною школою (Нідерланди), Королівською школою бібліотекознавства (Копенгаген, Данія) та ін. На базі факультету в 1995 р. проведено перший Міжнародний семінар з проблем оновлення бібліотечної та інформаційної освіти із залученням іноземних фахівців. Здійснено ознайомлювальні поїздки, обмін навчально-методичними матеріалами та спеціальною літературою, читання лекцій для студентів факультету провідними зарубіжними професорами — усе це сприяло взаємозбагаченню змісту, форми та організації навчального процесу, обміну науковими ідеями в галузі бібліотекознавства та інформатики, підготовці фахівців для роботи в Інтернеті.

Міцний дослідницький потенціал та високий науковий цenz педагогічного складу факультету бібліотекознавства та інформатики, поява на

факультеті перших докторів наук у галузі бібліотекознавства (Н. М. Кушнаренко, В. О. Ільганаєва) дозволили активізувати підготовку науково-педагогічних кадрів і згодом відкрити в ХДІК (з 1998 р. — Харківська державна академія культури) в 1994 р. аспірантуру, в 1996 р. — докторантуру зі спеціальності 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», з 1998 р. — спеціалізовану вчену раду з прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук з означеної спеціальності. В період з 1998 по 2006 рр. у спеціалізованій раді ХДАК захищено 26 кандидатських та 6 докторських дисертацій зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство». Створення міцної інфраструктури з підготовки науково-педагогічних кадрів, відродження на новому якісному рівні видання фахового наукового збірника «Вісник Харківської державної академії культури» з проблем бібліотекознавства, документознавства, інформатики сприяли зміцненню харківської наукової та освітньої бібліотечної школи, представники якої відомі нині далеко за межами України.

Під керівництвом деканів факультету (доктора пед. наук, професора Н. М. Кушнаренко (1994–2002 рр.), доктора іст. наук, професора В. О. Ільганаєвої (2002–2006 рр.), доктора пед. наук, професора А. А. Соляник (2006 р. — понині) на факультеті постійно вдосконалюються науково-методичне забезпечення навчального процесу, посилюється інформаційно-технологічна, економічна й управлінська компоненти бібліотечної освіти, розробляються теоретико-організаційні підвалини запровадження дистанційної освіти, активізується співпраця факультету з провідними бібліотеками регіону щодо розроблення актуальної науково-дослідницької проблематики, впровадження інновацій у бібліотечно-інформаційну сферу, ведеться активна робота по налагодженню зв'язків з випускниками факультету, постійно проводяться науково-практичні семінари для бібліотечних фахівців регіону, міжнародні наукові конференції.

З 2002 р. на факультеті введено підготовку бакалаврів, а з 2004 р. — магістрів зі спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія». Підготовка бібліотечно-інформаційних та книгознавчих кадрів здійснюється на базі сучасних досягнень педагогіки вищої школи, особлива увага приділяється загальнонауковій, культурологічній, управлінській підготовці майбутніх фахівців, у навчальному процесі широко застосовуються комп'ютерні та телекомунікаційні засоби, ресурси Інтернету. Протягом усього періоду навчання студенти беруть активну участь у науково-дослідницькій роботі, кращі випускники продовжують навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі. Нині серед завдань факультету — модернізація освітньої діяльності в контексті вимог Болонського процесу, перехід на двоступеневу систему освіти, розроблення нових навчальних планів для магістерських та бакалаврських програм підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців, організація навчального процесу за кредитно-модульною системою навчання, створення науково-методичного забезпечення самостійної роботи студентів: електронних підручників, слайд-лекцій, мультимедійних презентацій окремих навчальних модулів.

З червня 1999 р. на факультеті бібліотекознавства та інформатики ХДАК створено кафедру соціальних комунікацій, яка стала базовою науково-методологічною й організаційно-методичною структурою в системі підготовки фахівців бібліотечно-інформаційного профілю. Результатом розвитку цього нового науково-освітнього напрямку стало ініціювання провідними вченими факультету введення до номенклатури наукових спеціальностей, за якими можуть здійснюватися захисти дисертацій на здобуття наукових ступенів докторів і кандидатів наук, нової інтегрованої наукової галузі — соціальні комунікації. Ця ініціатива була підтримана Кабінетом Міністрів України і ВАК України. Творчим колективом науковців факультету розроблено й оприлюднено перелік 5 наукових спеціальностей, проекти паспортів, формули спеціальностей і напрями досліджень, які ввійшли до нової наукової галузі на основі спорідненості комунікаційно-об'єктних і комунікаційно-суб'єктних форм і видів діяльності у видавничій, бібліотечній, документаційного забезпечення управління, інформаційно-аналітичній, архівній, музейній, мас-медіа сферах. У червні 2008 р. відбувся перший в Україні захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з соціальних комунікацій: доцент факультету І. О. Давидова успішно захистила докторську дисертацію в спеціалізованій ученій раді ХДАК Д 64.807.02.

За результатами науково-дослідницької роботи викладачі факультету лише за останні п'ять років опублікували близько 340 наукових праць: з них 5 монографій, 16 підручників та навчальних посібників, статті, тези доповідей, інші наукові й навчально-методичні матеріали. Викладачі факультету мають науковий пріоритет не лише в Україні, але й за її межами в дослідженні таких проблем: «Теорія та історія соціальних комунікацій», «Українське книгознавство та книжкова справа», «Методологія і методика бібліотекознавства та бібліографознавства в Україні», «Національна бібліографія України», «Бібліотечно-інформаційна освіта в Україні та за кордоном», «Бібліотечне краєзнавство», «Система документопостачання бібліотечних фондів», «Статистика друку», «Інформаційний менеджмент і маркетинг», «Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів», «Документознавство», «Документні ресурси України», «Інноваційна бібліотечна політика» та ін.

Високий кадровий потенціал професорсько-викладацького складу факультету, близько 80% якого мають наукові ступені та вчені звання (6 докторів наук, професорів; 9 кандидатів наук, доцентів), дозволяє здійснювати підготовку фахівців для бібліотечно-інформаційної сфери на рівні кращих світових стандартів. На новому етапі свого історичного розвитку харківська бібліотечна наукова та освітня школа зміцнює притаманні їй самобутність, професіоналізм, авторитетність, прогресивне бачення перспектив підготовки книгознавчих і бібліотечно-бібліографічних кадрів у широкому соціокомунікаційному контексті. Факультет бібліотекознавства та інформатики ХДАК нині має всі ознаки флагмана бібліотечно-інформаційної освіти в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бібліотекознавець Костянтин Іванович Рубинський (1860–1930) : біобібліографічний нарис / уклад. Н. М. Березюк ; бібліогр. ред. В. Д. Прокопова; під ред. Е. В. Балла. — Х. : РА, 1998. — 68 с. : ил.*
2. *Драган Р. А. Розвиток бібліотекознавчої думки. Харківська школа (початок ХХ ст. — 1920-ті рр.) / Р. А. Драган // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2000. — Вип. 2. — С. 32–38.*
3. *Книга и книжное дело в Украинской ССР (1917–1941 гг.) : сб. документов и материалов. — К. : Наук. думка, 1985. — 478 с.*
4. *Книга и книжное дело в Украинской ССР (1941–1984 гг.) : сб. документов и материалов. — К. : Наук. думка, 1986. — 564 с.*
5. *Капустіна Н. І. З історії створення відділу бібліотекознавства Харківської громадської бібліотеки / Капустіна Н. І // Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи : матеріали регіональної науково-практ. конф., 2 листоп. 2004 р. — Х. : ХДНБК, 2005. — С. 39–47.*
6. *Кушнаренко Н. М. Фундатор бібліотечної освіти в Україні / Н. М. Кушнаренко // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2000. — Вип. 2. — С. 110–123.*
7. *Майборода А. А. Харьковский библиотечный институт / А. А. Майборода // Библиотекарь. — 1956. — № 4. — С. 32–34.*
8. *Троїцька О. Бібліотечний факультет ВУІКО в 1933–34 році / О. Троїцька // Бібліотека у соц. будівництві. — 1934. — № 9. — С. 17–21.*
9. *Фридьєва Н. Подготовка библиотечных кадров на Украине: [библиотечное отделение института политпросвета в Харькове] / Н. Фридьєва // Красный библиотекарь. — 1930. — № 10. — С. 42–45.*
10. *Хавкина А. Б. О профессиональной подготовке библиотечкарей / А. Б. Хавкина // Третий съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию в России. — СПб., 1904. — С. 1–16.*
11. *Харківська державна академія культури : до 75-річчя з дня заснування / В. М. Шейко та ін. — Х. : ХДАК, 2004. — С. 65–93.*
12. *Харьковский государственный институт культуры, 1929–1979 / под ред. А. А. Оприщенко. — Х. : Вища школа, 1979. — 72 с.*

Надійшла до редакції 15.09.2009 р.

УДК 002+(651.9:004)

А. Я. ФІЛІПОВА

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ХАРКІВСЬКІЙ
ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ:
ПРІОРИТЕТИ НАВЧАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Розглядаються головні напрями спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у ХДАК та перспективи розвитку спеціалізацій на факультеті ДІД. Аналізується зміст навчального процесу на факультеті; головні професійні